

Cultura

ARQUITECTURA

La façana de la Sagrada Família que és visible un dia a l'any

Un estudi de Chiara Curti revela com Gaudí va calcular l'impacte dels raigs de sol en el temple

ANTONI RIBAS TUR
BARCELONA

Antoni Gaudí afirmava que la vista és “el sentit de la glòria, perquè la glòria és la visió de Déu”. També que és “el sentit de la llum, de l'espai, de la plasticitat”. Tot i l'interès que han suscitat totes les seves obres, ara l'arquitecta italiana establerta a Barcelona Chiara Curti ha aprofundit en aquesta idea de la llum. Al llibre *La Sagrada Família. Catedral de la llum* (Triangle Books) revela, amb la col·laboració imprescindible del fotògraf Pere Vivas, una visió inèdita d'una de les obres més populars de Gaudí.

“Al llarg de l'any i també al llarg del dia, a la Sagrada Família la llum il·lumina diferents imatges dependent del moment en què ens trobem”, afirma Curti. Aquests efectes de llum també es produeixen en catedrals medievals com la seu de Palma, però la Sagrada Família és singular. “Antoni Gaudí construeix una catedral per a la contemporaneïtat, i l'home contemporani no és capaç esperar que passi alguna cosa, sinó que necessita una certesa cada dia; en aquella època ja hi havia una acceleració del temps i va fer que en cada moment hi hagués algun fet lluminós que suscités la contemplació”, diu Curti.

El llibre és fruit de la seva tasca com a arquitecta al temple entre els anys 2008 i 2020, concretament els estudis i les feines de les restauracions de la cripta i la façana del Naixement, vinculades a la Unesco, i també de la seva tesi doctoral presentada al novembre, titulada *La vida relacional com a fonament de la construcció del temple expiatori de la Sagrada Família d'Antoni Gaudí. Persones i experiència segons els textos del Fons Martí Matlleu i les memòries de Llorenç Matamala*. Curti va detectar que, tot i l'interès per la figura de Gaudí, aquestes fonts encara no s'havien estudiat.

Per a l'autora, que la Sagrada Família sigui també una atracció turística molt potent no és obstacle per a la contemplació: “Crec que passa el contrari: potser no tothom és conscient de la complexitat que hi ha al darrere de la Sagrada Família, però només cal percebre alguna cosa, perquè Gaudí va crear una catedral que és comprensible per a l'home contemporani”. Per exemple, el

Déu trinitari a la façana del Naixement de la Sagrada Família. PERE VIVAS / TRIANGLE BOOKS

bosc de columnes de què es parla quan s'expliquen les catedrals gòtiques, a la Sagrada Família sí que és evident. “Si soc en un lloc que està pensat perquè jo el pugui entendre, és més probable que m'hi senti a gust”, subratlla.

Una catedral del segle XX

Chiara Curti posa l'accent en considerar la Sagrada Família una catedral. “Es construeix de la mateixa manera que les catedrals”, subratlla. *Catedral* és com diferents fonts anomenen la Sagrada Família, i també el pintor Joaquim Mir al quadre *La catedral dels pobres*. La primera imatge que s'il·lumina de la façana del Naixement és la del profeta Zacaries, com un reflex de l'himne d'aquest sant que es resa en la primera oració del dia. Després s'il·lumina la façana de la Glòria. I cap al tard, la de la Passió. “Encara que siguis una persona que no té res a veure amb la religió, igualment et connectes amb aquest món”, diu Curti. I en temps de Nadal, s'il·lumina el grup de la Nativitat, perquè les portalades tenguin una orientació i una profunditat diferents. “La il·luminació de les imatges segueix un ritme com un gran teatre: et poses davant la façana del Naixement i veus que els raigs del sol, que només duren uns instants, cada vegada il·luminen una cosa diferent”.

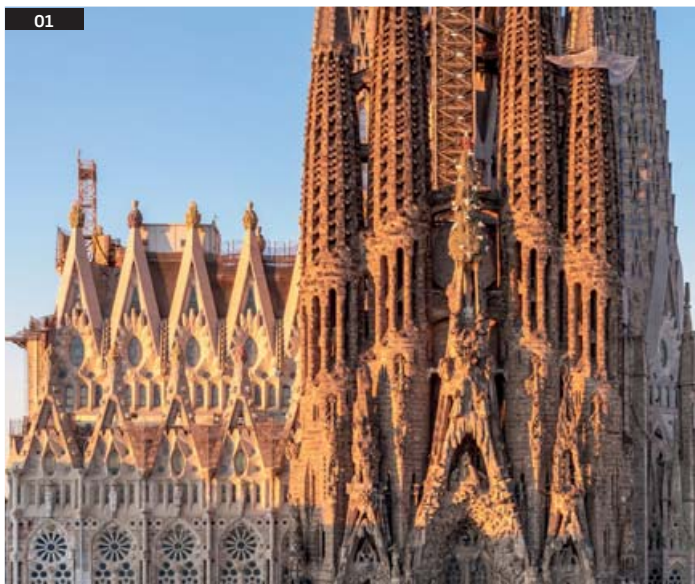
Per a Curti, aquests jocs amb la llum natural, que arriba fins i tot a la cripta, van més enllà del caràcter religiós i narratiu i també donen a la Sagrada Família un caràcter “còsmic i universal”. “La Sagrada Família es converteix en un gran far per a la ciutat, com es va poder veure amb l'estrella de Maria i les torres dels quatre evangelistes, dues de les quals, les de Lluc i Marc, van encendre divendres, i com passarà amb la creu de Jesucrist.

La façana del Naixement, dues façanes superposades

Les tres portalades de la façana del Naixement estan dedicades a l'Esperança, la Caritat i la Fe, i, al mateix temps, a sant Josep, Jesús i Maria, i tot el conjunt recorda un retaule. Ara Curti recorda que aquesta façana està recolzada damunt una altra que es pot veure parcialment entre les figures de la Coronació de Maria. Aquesta altra façana està dedicada a la Santíssima Trinitat, el Pare, el Fill i l'Esperit Sant, i té la particularitat que Gaudí hi va col·locar de

LA FILMOTECA HOMENATJARÀ GODARD

Jean-Luc Godard (1930-2022) serà homenatjat per la Filmoteca, que li dedicarà un cicle el 2023. També hi haurà retrospectives de Claude Sautet i Jean Eustache, Valeria Bruni Tedeschi, Margarethe von Trotta i Terence Davies, i s'estrenarà el cicle *Història permanent del cinema català*.

manera estratègica uns buits perquè la façana sigui visible el dia de la nativitat de sant Joan. Concretament, durant el solstici d'estiu s'il·lumina la paraula *Deus* que hi ha en la segona façana. "Ara, malauradament, els gratacels que s'han construït a Diagonal Mar dificulten que la llum entri per aquests forats", lamenta Curti. En temps de Gaudí l'espai del portal de la Caritat i la façana de la Trinitat estava obert a les visites. Gaudí també va tenir en compte el caràcter diferent de la façana del Naixement i la de la Passió: mentre a la primera la il·luminen els primers raigs del sol, la segona no s'il·lumina mai del tot, perquè evoca "les hores de la història del món que semblava que la foscor havia derrotat la llum".

La cura de Gaudí per la gent més vulnerable

Per a Chiara Curti, a la Sagrada Família són indistriables l'obra i la vida de les persones que hi estaven involucrades, un fet que va anar en augment arran de la crisi econòmica que la basílica va patir el 1914. "Mentre que en la construcció de la cripta van treballar-hi gairebé 200 obrers, entre el 1914 i el 1917 Gaudí presenta en els pressupostos del sou de 27 persones, entre les quals ell no s'hi inclou", explica Curti. Un altre aspecte destacat de les obres és la cura que Gaudí va tenir dels més vulnerables: "Això va obrir l'espai de l'obra de la Sagrada Família a un exercici de caritat i també va permetre a cada treballador reconèixer una realitat dolorosa que manifesta que la manera com es construeix la Sagrada Família ja és part integrant del contingut". Van ser diversos col·lectius que es van beneficiar dels ajuts de Gaudí: "En el cas dels obrers més grans, Gaudí es va preocupar de pagar-los un sou, en una època en què no hi havia ni pensions ni subsidis", explica l'autora. L'arquitecte era sensible amb les reivindicacions dels treballadors: "Reconeixia la bona fe de cadascú en els ideals i retribuïa la paga diària durant les vagues". I pel que fa a la rebaixa del jornal a la meitat els dies de pluja, reconeguda per conveni, Gaudí no la reconeixia i els pagava el jornal sencer.

Antoni Gaudí també va tenir molta cura dels treballadors "en risc d'exclusió social", com diu l'autora, i els va donar "treballs transversals, que els permetessin entrar en contacte amb tota la co-

munitat de l'obra" i perquè no se sentissin marginats. Per exemple, als més grans els encarregava que repartissin aigua entre els altres. A un jove que tenia "idees revolucionàries" li va donar tasques de fotògraf i de missatger. I pel que fa als captaires, els creava torns especials a les obres.

Com eren les visites que Gaudí feia a l'obra

La documentació també permet conèixer com eren les visites que Antoni Gaudí feia a les obres. Chiara Curti desmenteix que l'arquitecte s'hagués tornat una persona esquerpa. "Gaudí tenia la reputació de ser una persona agra i allunyada de la societat, però no és així, al contrari: estava allunyat de determinades persones que pretenien escriure la

història, com la burgesia, els periodistes...". Amb el pas dels anys, doncs, Gaudí va dedicar cada vegada menys temps a les visites oficials. "Tot i que l'obra es fa molt més imponent i la figura de Gaudí és ja reconeguda en l'alta societat, es pot apreciar com l'arquitecte es fa substituir per les persones del Patronat", diu Curti.

En canvi, va dedicar cada vegada més temps a la gent corrent i a les famílies. "Antoni Gaudí explica la seva elecció: decideix dedicar el seu temps a acompanyar les persones que considerava, utilitzant la seva terminologia, dins de l'obra, i no fora de l'obra. Per *dins* entenia aquelles persones capaces de comprendre com s'estava construint la Sagrada Família, i per *fora* aquelles persones mancades de senzillesa d'esperit -explica Curti-. Aquesta diferència va fer que algunes visites tinguessin lloc al voltant del mur exterior, mentre que les altres es van fer dins l'obra i amb prou temps per dialogar i visitar els espais relacionats amb el procés de construcció".

Un altre aspecte rellevant d'aquestes visites és que Gaudí no només explicava l'obra als visitants, sinó que també els convidava a pujar a les torres i mirar Barcelona des de les altures. Això també tenia un objectiu de caràcter espiritual, i es conserven les fotografies de Gaudí amb fletxes dels llocs que volia mostrar a cada grup: "Gaudí indicava als visitants els llocs relacionats amb la vida de cadascú; per exemple, les fàbriques o els nuclis urbans de la perifèria. La visió de conjunt, que unia l'escorç a la Sagrada Família i el paisatge fins al mar, permetia al visitant observar la seva pròpia realitat des de dalt". La distància amagava la lletjor dels llocs d'on venien i, en canvi, els feia bonics, una estratègia que sant Francesc havia fet servir amb els frares del seu orde. ■

01. La façana del Naixement. PERE VIVAS / TRIANGLE BOOKS
02. El temple de nit. PERE VIRGILI
03. L'ombra de la Coronació de Maria es projecta en la façana interior.
04. El bosc de columnes. PERE VIVAS / TRIANGLE BOOKS